

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ (1945- 1962)

DÖNEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Soğuk Savaş SSCB ile ABD'nin etrafına bazı ülkeleri alıp birbirleriyle rekabete ve restleşmeye başladığı dönemi ifade etmektedir.
2. Bu dönem SSCB'nin, II. Dünya Savaşında Alman işgalinden kurtardığı Balkanları boşaltmaması üzerine başlayacaktır.
3. Bu döneme adını ABD'li siyaset bilimci **Bernard Baruch** koyacaktır. "Soğuk Savaş"
4. Bu dönemde SSCB güdümlü oluşan Doğu Bloğu ile ABD güdümlü oluşan Batı Bloğu arasında;
 - Nükleer Silah yarışı
 - İdeolojisini ve sistemini yayma yarışı
 - Uzayda güçlü olma yarışı başlayacaktır.
5. Bu dönemde Asya ve Afrika gibi bölgelerde sömürgeci devletlere karşı bağımsızlık hareketleri başlayacak ve çoğunlukla başarıya erecektir. (**Hindistan, Pakistan, Güney Afrika, Gana, Gine**)
6. Bu dönemde SSCB (Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova, Gürcistan, Ermenistan, Estonya, Letonya, Litvanya, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan) devletlerinden oluşuyordu. Bu devletlerin dışında sosyalist olup Doğu Bloğunda yer alan ancak SSCB içinde olmayan ülkeler ise **Romanya, Polonya, Macaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Doğu Almanya** gibi Balkan ülkelerinin yanı sıra **Çin, Moğolistan, Kuzey Kore** ve **Kuzey Vietnam** gibi Asya ülkeleri de olacaktır. Ayrıca bir ada ülkesi olan **Küba** da aynı blokta yer alacaktır. Churchill bu bloğa "Demir Perde Ülkeleri" diyecektir.
7. ABD'nin etrafında ise **İngiltere, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, İsveç, Norveç, Danimarka, İtalya, Batı Almanya** gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra **Yunanistan** ve **Türkiye** gibi Balkan ülkeleri, **Güney Kore, Güney Vietnam** gibi Asya ülkeleri yer alacaktır.
8. Bu dönemde her iki blokta da yer almak istemeyen ülkeler 1955'te Üçüncü bir blok kuracaklar ve buna **Bağılantısızlar Harekatı** adını vereceklerdir. Bu ülkeler ise **Mısır, Hindistan, Gana, Endonezya** ve **Yugoslavya** (önceden doğu bloğundaydı) olacaktır. Bu bloğa daha sonradan birçok ülkenin de dahil olduğunu göreceğiz.

BLOKLARIN OLUŞUMU

DOĞU BLOĞU

a) COMİNFÖRM (1947) : 5 Ekim 1947'de komünist partilerinin liderlerinin bir araya gelmesiyle kuruldu. Örgütün amacı **ideolojik ve siyasi işbirliğini** bir çatıdan yönetmektir. Bu örgüt o sıralarda ABD Marshall'ın Planına alternatif olarak kurulmuştur.

b) COMECON (1949): 25 Ocak 1949'da komünist ülkelerin gelmesiyle kurulmuştur. Örgütün amacı sosyalist ülkeler arasında **ekonomik işbirliğini** sağlamaktır.

c) KGB'nin Kurulması (1954): SSCB gizli **istihbarat** servisidir.

d) Varşova Paktı (1955): 14 Mayıs 1955'te komünist ülkelerin bir araya gelerek sosyalist ülkeler arasında **savunma ve askeri işbirliği** oluşturmak için kuruldu.

DOĞU BLOĞUNDA SARSINTILAR

- Disiplinsiz hareketlerden dolayı Yugoslavya bloktan çıkarılmıştır.
- Çekoslovakya'da **Aleksandır Dubçek, İnsancıl Komünizm** adlı bir tez ortaya atmış komünizmin sertliğini insan hakları ve demokrasi ile yumuşatmak gerektiğini savunmuştur. Bunu duyan SSCB, Çekoslovakya'ya sert bir şekilde müdahale etmiştir.
- Çin, Stalin'in ölümünden sonra gelen yeni lider Kruşçev'in ABD'ye karşı ılımlı tutumunu eleştirmiş sonra da kendisi **Ping-Pang Diplomasisi** ile ABD'ye yaklaşmıştır.

BATI BLOĞU

a) TRUMAN DOKTRİNİ (1947): ABD Başkanı Truman, SSCB tehdidi altında bulunan Yunanistan ve Türkiye'ye 400 milyon dolar maddi yardım yaptı. Böylelikle her iki ülkeyi yanına çekti.

b) MARSHALL PLANI (1948): ABD Dışişleri Bakanı Marshall, etrafında toplanan ülkelere hem ekonomilerini düzeltmek hem de sosyalizmin Avrupa'da yayılmasını engellemek için 11.4 milyar dolar maddi yardımda bulundu.

c) CIA'NIN KURULMASI (1948): ABD'nin kurduğu istihbarat örgütüdür.

d) BATI AVRUPA BİRLİĞİNİN KURULMASI (1948): İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika, Lüksemburg tarafından aralarında birinin silahlı saldırıya uğraması karşısında ortak hareket edeceklerine dair bu örgütü kurmuşlardır.

e) NATO (1949): ABD, öncülüğünde batı bloğu ülkelerinin **askeri bir örgüt** kurduklarını ve artık birisine bir saldırı olursa hepsinin aynı anda müdahale edeceklerini belirtmişlerdir.

BATI BLOĞUNDA SARSINTILAR

- **Fransa**, NATO'nun ABD güdümünde olmasından rahatsızdı bu yüzden 1966'da NATO'nun askeri kanadından ayrılmıştır.
- **Yunanistan** ise Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Harekatına tepki gösterdiği için ayrıldı.

BAĞLANTISIZLAR HAREKATI

Bu hareket her iki bloğa itiraz edenler tarafından kurulacaktır. Bu devletler dünyanın iki kutba bölünmesinden rahatsızdı. İki bloğun şiddetli silahlanmasına karşılık silahsızlanmayı ön plana çıkarmıştır. Bu devletler silahsızlanma ve barış içinde bir arada yaşamının Birleşmiş Milletler Teşkilatı aracılığıyla olabileceğini savunmuşlardır.

İlk toplantılarını Bandung'da yapmışlardır.

1961'de Yugoslavya'nın **Belgrat** kentinde yaptıkları konferansta **Bağılantısızlar Harekatı**nı kurduklarını dünyaya duyurmuşlardır.

Kurucu ülke ve liderler;

Yugoslavya	: Tito
Hindistan	: Nehru
Mısır	: Cemal Abdülhasır
Gana	: Nkrumah
Endonezya	: Sukarno

Cavit Ardıç

A) ORTADOĞU GELİŞMELERİ

1) İSRAİL'İN KURULMASI (1948): Dünya Siyonist örgütü lideri **Teodor Herzl**, 1897'de II. Abdülhamit'ten Osmanlı devletinin dış borçlarını kapatma karşılığında Filistin bölgesinin kendilerine satılmasını teklif etti. Ancak ret cevabı aldı.

I. Dünya Savaşı devam ederken İngiltere Başbakanı **Balfour** bir deklarasyon yayınlayarak Filistin topraklarında kurulacak İsrail devletini desteklediklerini söyledi.

II. Dünya Savaşından sonra BM kararıyla 14 Mayıs 1948'de kurulan İsrail'in başkenti de **Tel Aviv** olmuştur.

Not: İsrail'i ilk tanıyan ülke **ABD**, ilk tanıyan Müslüman ülke ise **Türkiye**'dir.

2) 1948-49 ARAP – İSRAİL SAVAŞLARI: İsrail devletinin kurulmasından rahatsız olan Arap Devletleri ertesi gün **Mısır, Suriye, Irak, Ürdün** ve **Lübnan** işbirliğinde İsrail'e saldırmış ancak yenilmişlerdir.

3) SÜVEYŞ KRİZİ (1956): 1952'de Mısır'ın başına bir darbe sonrasında geçen **Cemal Abdülnasır**, ekonomik sorunları gidermek için ABD ve Dünya Bankasından kredi istedi ret cevabı alınca normalde İngiltere ve Fransa'nın kontrolünde bulunan Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etti. Bu duruma tepki gösteren İsrail, İngiltere ve Fransa Mısır'a savaşa açtı. SSCB ve ABD'nin devreye girmesiyle çatışmalar durdu ve Süveyş eski statüsüne döndürüldü.

4) EISENHOWER DOKTRİNİ (1957): Süveyş krizinde batı bloğunun Arap ülkeleri gözünde imaj kaybedip SSCB'nin ön plana çıktığını gören ABD Başkanı Eisenhower, Ortadoğu ülkelerine maddi ve askeri **destek** vermeye karar verdi. Bu destekten **Mısır** ve **Suriye** yararlanmamıştır. **Ürdün** ise ilk yararlanan ülke olmuştur. **Türkiye** de yararlanacaktır.

HİNDİSTAN VE PAKİSTAN GELİŞMELERİ

İngiliz sömürgesi olan Hindistan bölgesinde bir direniş başlamış ve başarılı olmuştur. **Gandi**, Hindistan'ın; **Muhammed Ali Cinnah** ise Pakistan'ın devlet başkanı oldu. Her iki ülke arasında günümüze kadar devam eden **Keşmir Sorunu** yaşanmaktadır. Her ne kadar 1966'da **Taşkent Deklarasyonu** ile sorun geçici olarak çözülsün de sonradan tekrar sorun olmaya devam edecektir.

B) UZAKDOĞU GELİŞMELERİ

1) KORE SAVAŞI (1950-53): II. Dünya Savaşından sonra Kore 'ye bölündü. Kuzeyliler sosyalist güneyliler ise liberal ekonomiyi benimsedi. Sınır ihlali gerekçesiyle 1950'de savaş başladı.

Not: Türkiye bu savaşa BM üyesi olduğu için **Tahsin Yazıcı Paşa** başkanlığında 5000 kişilik bir tugayla katıldı. Türk birliklerine **Şimal (Kutup) Yıldızı** ismi verildi.

Savaş **Panmunjom Mütarekesiyle** sonuçlandı.

Not: Türkiye bu savaşa BM üyesi olduğu için asker göndermiş ve dönüştür Yunanistan ile birlikte NATO'ya üye yapılmıştır.

2) HİNDİÇİNİ SAVAŞI (1954): Hindicini bölgesinde **Vietnam, Kamboçya, Laos** ve **Tayland** bulunuyordu. Bölge Fransa sömürgesiydi. Bu devletler yaptığı mücadele sonucu bağımsızlıklarını kazandılar.

3) SEATO (1954): Kuzey Vietnam ve Kuzey Kore'de sosyalizmin ilan edilmesi bölgede ABD'yi tedirgin etmiştir. Bunun üzerine **ABD** öncülüğünde **İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland** ve **Pakistan** SEATO adlı bir örgüt kurmuştur.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE İKİ BLOĞU KARŞI KARŞIYA GETİREN GELİŞMELER

BERLİN BUHRANI (1958): Sovyet Lideri Kruşçev, Batı Berlin'in müttefikler tarafından boşaltılması gerektiğini ve Doğu Berlin'le birleştirilmesi gerektiğini istemiş hatta bunun için ABD'yi ziyarete gitmiştir. Ancak o sıralarda U-2 Hadisesi patlak verince problem çözülememiştir. Bunun üzerine 1961'de Doğu ve Batı Berlin arasına 46 km'lik bir duvar örülmüştür.

U-2 OLAYI (1960): U-2 ABD tarafından geliştirilen bir istihbarat uçağıydı. Bu uçaklardan birisi SSCB'yi dinlerken yakalandı. Bu durum her iki ülkeyi karşı karşıya getirdi.

KÜBA BUHRANI (1962): Küba'da Fidel Castro önderliğinde sosyalizm ilan edildi. SSCB ile sıkı ilişkilere giren Küba'ya SSCB uzun menzilli füzeler yerleştirmiş ve bu durum da ABD için büyük bir tehditti. Bunun üzerine ABD, **Domuzlar Körfezi Çıkarması** adını verdiğimiz bir çıkarmayla Küba'yı işgal etmiş bu da ABD ile SSCB'nin de karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bunun üzerine SSCB, Küba'daki füzelerini, ABD de Türkiye'deki füzelerini sökerek anlaşmışlardır. Böylelikle Soğuk Savaş bitmiş ve Yumuşama dönemi başlamıştır. **Not:** Küba Krizinden sonra ABD ile SSCB aralarında adına "Kırmızı Telefon Hattı" kuruldu.

DIŞ POLİTİKA

II. Dünya Savaşından sonra SSCB'nin, Türkiye'den boğazlarda üs istemesi ve Kars ve Ardahan'ı istemesi Türkiye'yi batı bloğuna itmiştir. Bu doğrultuda;

a) Avrupa Konseyine üyelik

b) NATO'ya Üyelik: Türkiye de Kore Savaşına asker gönderdiği için 1952'de üye olmuştur.

c) Balkan Paktnin Kurulması: 1953'te **Türkiye, Yunanistan** ve **Yugoslavya** kendi aralarında sorunlarını barışçıl yollarla çözebilmek ve ekonomik ilişki kurabilmek için bu paktni kurmuştur.

d) Bağdat Paktnin Kurulması: 1955'te **Türkiye, İran, Irak, Pakistan** ve **İngiltere** tarafından ortadoğuda Sovyet yayılmacılığını önlemek için kurulan pakttir. 1959'da Irak pakttan ayrılınca paktnin merkezi Ankara'ya taşınmış ve ismi **CENTO** olarak değiştirilmiştir.

İÇ POLİTİKA

Soğuk Savaş dönemi 1945 ile 1962 arası olarak düşünülecek olursa bunun ilk beş yılı yani 1945-1950 arası hala İsmet İnönü dönemi ikinci dönemi ise 1950-1960 arası Menderes ya da Demokrat Parti dönemi olarak bilinmektedir.

İnönü Döneminde (1946-1950) yaşanan gelişmeler:

- Demokrat Parti kuruldu.
- 1946'da seçimlerinde Demokrat Parti meclise girdi ve muhalefete başladı.
- Milli Kütüphane, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi kuruldu.
- Demokrat Partiden ayrılan muhalifler Millet Partisini kurdu.
- Akbank kuruldu.

Menderes (Demokrat Parti) Döneminde (1950-1960) yaşanan gelişmeler:

- 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelir. Daha sonra 1954 ve 1957 seçimlerinde de Demokrat Parti iktidara gelecektir.
- Ezan tekrar Arapça okunmaya başlanır.
- Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarılır.
- Malatya ilinden Adıyaman diye bir il çıkarılır.
- Kirşehir ili ilçeye dönüştürülür.
- Edebiyatta Hisarcılar Grubu ortaya çıkar.
- Halkevleri, Halkodaları ve Köy Enstitüleri kapatılır.
- Kore'ye asker gönderilir.
- NATO'ya üye olunur.
- Atatürk'ün naaşı Anıtkabire taşınır.
- Osmanlıdan kalan borçlar biter.
- 6-7 Eylül olayları olur.
- Karadeniz Teknik, Ege, ODTÜ ve Erzurum Atatürk Üniversiteleri açılır.
- Vakıfbank kurulur.
- Demokrat Partinin gençlik kolları olan Vatan Cephesi kurulur.
- İMF'den ilk dış borç istenir.
- Tahkikat Komisyonları kurulur.
- İlkokullara Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi eklenir.
- 27 Mayıs 1960 Darbesiyle Demokrat Parti iktidardan düşer.
- Liberal ekonomik model benimsenmiştir.
- 27 Mayıs 1960 Darbesini Cemal Gürsel önderliğinde Milli Birlik Komitesi (MBK) yapmıştır. Bu komite darbeden hemen sonra;
- Yassı Ada Mahkemelerini kurmuş ve Adnan Menderes (Başbakan) Hasan Polatkan (Maliye Bakanı) Fatin Rüştü Zorlu (Dışişleri Bakanı) idam edilmiştir.